

Розділ перший

ПОЧАТОК

Коли всі фігури були розставлені по своїх місцях, Шогер примружився й почекав. Згодом він зняв із дошки одного білого й одного чорного пішака, сховав у обох долонях і почав сильно трусити.

– У кого буде перший хід? У мене чи в тебе? – спитав.

Вуха Шогера сіпались, як і шкіра на його голові. Він чомусь хвилювався.

«Якби я був індіанцем, – подумав Ісаак, поглядаючи на його волосся, що неперервно рухалося, я, певно, зняв би цей рухливий скальп».

– Не знаєш? – запитав Шогер із простягнутими перед собою руками. – Якщо не знаєш, я тобі скажу. Усе довкола – лотерея. Шахи – лотерея, наш світ – лотерея, і твоє життя – теж лотерея.

«Він тут головний, та чомусь хвилюється», – роздумував Ісаак.

– А знаєш що? Ти можеш сам вибирати. Я тобі даю чорні. У лотереях люди зазвичай програють.

– Ліворуч, – відповів Ісаак.

– Як собі хочеш.

Шогер розтиснув пальці лівої руки, із долоні вислизнув білий пішак.

– Жидівське щастя, – злісно посміхнувся він.

– Я не винний, ти сам вибрав.

«Невже я маю померти? – подумав Ісаак.

– Я зовсім не хочу помирати. Чи на цілому світі є бодай одна людина, яка хотіла б померти?»

Утім, білі фігури були його. Ісаак обернув шахову дошку, пробігся по ній поглядом.

Чи вам відомо, як сяє весняне сонце? Напевне, вам не відомо, як воно сяє. Та звідкіля вам знати, якщо ви не бачили, як усміхається Бузя.

Весняне сонце сяє, неначе усмішка Бузі, а її усмішка – така сама сяйлива, як і весняне сонце. Я це знаю, я вчора її побачив, коли день ще не згаснув. Мені стало страшно, що лише тепер

я вперше зустрів її. Вона мешкає в самому кінці темної вулички, на іншому боці гетто.

Я був бовдуром увесь той час. Я просто не знав, що на іншому боці гетто живе Бузя.

Вона кудись прямувала з подругами.

Я здивовано поглянув на неї, а потім зупинився й уже не зміг відвести від неї очей. Тоді вона засміялася, здивовано поводячи своїми легкими плечима, ніби не збагнула, чому це я заступив їй шлях. Та згодом розсміялася на весь голос і пішла собі далі.

Пізніше вона обернулася, і я знову побачив її сьайливу усмішку.

Тепер я знаю, як сяє весняне сонце, – воно сяє саме так, як усмішка Бузі. А усмішка Бузі – це весняне сонце.

* * *

Учора я ще не знав її імені. Утім, я побачив її і згадав слова з «Пісні пісень» Шолом-Алейхема. Пригадав свою першу книгу, прочитану в дитинстві, і назвав незнайомку іменем дівчинки з «Пісні пісень» – Бузя, а собі взяв ім'я того хлопця – Шимек.

Я бажав бути Шимеком і щоби вона була Бузею.

Мені захотілося, щоби довкола не було вузьких вуличок, обнесених високою огорожею гетто. Зажадав, аби поруч не було так багато людей із жовтими зірками на грудях.

Мені хотілося, щоби ми були маленькими й лише удвох. Шимек і Бузя. Щоби ми сиділи на широкому лузі без кінця і краю, сиділи на м'якій траві, і щоб я міг їй розповідати...

* * *

«...Бузя – пестливе ім'я, створене з Естер-Ліби: Ліба-Лібузя-Бузя... Вона старша за мене на один рік чи, може, на два, а нам обом нема ще й двадцяти років. Тепер сідайте, будь ласка, і підрахуйте, скільки мені років і скільки їй. Та це, зрештою, не має значення. Я краще розповім вам коротенько її біографію.

Мій старший брат Беня жив у селі, орендував млин, умів стріляти з рушниці, їздити верхи на коні і плавати, як чортяка. Одного разу влітку купався він у річці й потонув. Про нього сказано у приказці: «Усі гарні плавці потопують». По ньому залишилися млин, двоє коней, молода вдова з однією дитиною. Млина передали комусь іншому, коней спро-